

Pakiet materiałów edukacyjnych

Rekomendacje i Instrukcja wdrażania innowacyjnego rozwiązania metodycznego
w zakresie
kompetencji personalnych i społecznych
oraz języka angielskiego ukierunkowanego zawodowo

Rekomendacje i Instrukcja wdrażania innowacyjnego rozwiązania metodycznego powstały na potrzeby projektu pn. *Transfer, adaptacja oraz wdrożenie innowacyjnych rozwiązań w zakresie rozwijania umiejętności uczniów szkół budowlanych w obszarze języka obcego ukierunkowanego zawodowo i kompetencji personalno-społecznych, w ramach sieci współpracy.*

Projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020,

Działanie 4.3 Współpraca ponadnarodowa,
realizowany od 2 stycznia 2017 r. do 30 listopada 2018 r.

Wydawca:

Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli

Autorzy:

dr Ilona Dudzik-Garstka
Magdalena Bubula

Pakiet materiałów edukacyjnych dedykowany nauczycielom szkół budowlanych

Udostępniony na licencji CC BY NC SA 4.0 PL

Kraków 2018

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Rekomendacja do wdrażania innowacyjnego rozwiązania metodycznego w zakresie rozwijania kompetencji personalnych i społecznych uczniów szkół budowlanych – propozycje adaptacji metod nauczania	5
3. Rekomendacja do wdrażania innowacyjnego rozwiązania metodycznego w zakresie rozwijania umiejętności uczniów szkół budowlanych w obszarze języka angielskiego ukierunkowanego zawodowo – propozycje adaptacji metod nauczania	12
4. Instrukcja wdrażania innowacyjnego rozwiązania metodycznego w zakresie kompetencji personalnych i społecznych oraz języka angielskiego ukierunkowanego zawodowo uczniów szkół budowlanych	18

1. Wstęp

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach, Dz. U. Poz. 860 zakłada, iż celem kształcenia zawodowego w Polsce jest przygotowanie uczących się do życia w warunkach współczesnego świata, wykonywania pracy zawodowej i aktywnego funkcjonowania na zmieniającym się rynku pracy. Cele kształcenia zgodne są z klasyfikacją zawodów szkolnictwa zawodowego i wskazują obszary kształcenia, do których są przypisane poszczególne zawody, pogrupowane pod względem wspólnych efektów kształcenia wymaganych do realizacji zadań zawodowych. Jednym z tych obszarów jest obszar budowlany. Natomiast efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów obejmują: 1) bezpieczeństwo i higienę pracy; 2) podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej; 3) język obcy ukierunkowany zawodowo; 4) kompetencje personalne i społeczne; 5) organizacja pracy małych zespołów (wyłącznie dla zawodów nauczanych na poziomie technika)¹.

Mając na uwadze powyższe założenia, Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli - MCDN w partnerstwie z Zespołem Szkół Budowlanych nr 1 w Krakowie – ZSB nr 1 w Krakowie, Polską Izbą Przemysłowo-Handlową Budownictwa – PIPHB i partnerem ponadnarodowym: Europa-Studienseminar w Giessen (Europejskie seminarium dla szkół zawodowych w Giessen, Niemcy), podjęło współpracę przy realizacji zadań projektu pn. *Transfer, adaptacja oraz wdrożenie innowacyjnych rozwiązań w zakresie rozwijania umiejętności uczniów szkół budowlanych w obszarze języka obcego ukierunkowanego zawodowo i kompetencji personalno-społecznych, w ramach sieci współpracy*, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020.

Efektem podjętych działań jest oddany Państwu do stosowania i modyfikowania, *Pakiet materiałów edukacyjnych* dedykowany wdrażaniu innowacyjnego rozwiązania metodycznego w zakresie rozwijania kompetencji personalnych i społecznych oraz języka angielskiego ukierunkowanego zawodowo u uczniów szkół budowlanych. Niniejszy *Pakiet* został opracowany na podstawie doświadczeń i dobrych praktyk zaadaptowanych do warunków polskiej szkoły budowlanej od partnera ponadnarodowego projektu i z myślą o zwiększeniu zdolności uczniów szkół budowlanych do zatrudnienia oraz efektywnego wejścia i funkcjonowania na krajowym i europejskim rynku pracy.

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach, Dz. U. Poz. 860

Proponowane przez partnera ponadnarodowego z Europa-Studienseminar w Giessen rozwiązania uwzględniają naukę zawodu w ramach systemu dualnego polegającego na nauce zawodu organizowanej przez pracodawcę oraz kształceniu teoretycznym i ogólnym w systemie szkolnym lub formach pozaszkolnych. Szacuje się, iż w Niemczech większość młodzieży kończącej szkołę obowiązkową wybiera jako dalszą ścieżkę edukacyjną system dualny. Najczęściej współpraca z pracodawcą nie kończy się wraz z zakończeniem nauki, ale jest również kontynuowana, kiedy absolwent otrzymuje propozycję pracy od tego samego pracodawcy.

Do realizacji założeń systemu kształcenia dualnego w Niemczech zaangażowane są instytucje na poziomie federalnym (Ministerstwo Edukacji i Badań Naukowych), kraje związkowe, izby przemysłowo-handlowe i rzemieślnicze, pracodawcy oraz uczniowie, którzy sami wyszukują odpowiednich pracodawców w wybranym przez siebie zawodzie. Nauka zawodu u pracodawcy związana jest z podpisaniem umowy o pracę i otrzymaniem wynagrodzenia. Kształcenie kończy się uzyskaniem formalnych kwalifikacji zawodowych, natomiast w trakcie nauki zwraca się uwagę na dostosowanie kwalifikacji, a co za tym idzie również wiedzy i umiejętności, do potrzeb konkretnego pracodawcy.

Pakiet materiałów edukacyjnych składa się z następujących 3 części:

Część I - Rekomendacje i Instrukcja wdrażania innowacyjnego rozwiązania metodycznego w zakresie kompetencji personalnych i społecznych oraz języka angielskiego ukierunkowanego zawodowo uczniów szkół budowlanych

Autorzy

dr Ilona Dudzik-Garstka, MCDN
Magdalena Bubula, MCDN

Część II - Scenariusze zajęć z zakresu kompetencji personalnych i społecznych –
Scenariusze zajęć_KPS

Autorzy

dr Ilona Dudzik-Garstka, MCDN
Krystyna Karpińska, PIPHB
Halina Małgorzata Polaska, ZSB nr 1 w Krakowie
Bartosz Smółka, ZSB nr 1 w Krakowie

Część III - Scenariusze zajęć z zakresu języka angielskiego ukierunkowanego zawodowo – Scenariusze zajęć_JOZ

Autorzy

Magdalena Bubula, MCDN
Halina Kowalska, ZSB nr 1 w Krakowie
Barbara Łopacińska, ZSB nr 1 w Krakowie
Lucyna Nourain, PIPHB

2. Rekomendacja do wdrażania innowacyjnego rozwiązania metodycznego w zakresie rozwijania kompetencji personalnych i społecznych uczniów szkół budowlanych – propozycje adaptacji metod nauczania

Rozwój kompetencji personalnych i społecznych wśród młodzieży jest istotny w dzisiejszym świecie dla zwiększenia ich szansy na znalezienie miejsca na rynku pracy.

Powołując się na podstawę programową kształcenia w zawodach zauważa się, iż „celem kształcenia zawodowego jest przygotowanie uczących się do życia w warunkach współczesnego świata, wykonywania pracy zawodowej i aktywnego funkcjonowania na zmieniającym się rynku pracy.

Zadania szkoły i innych podmiotów prowadzących kształcenie zawodowe oraz sposób ich realizacji są uwarunkowane zmianami zachodzącymi w otoczeniu gospodarczo-społecznym, na które wpływają w szczególności: idea gospodarki opartej na wiedzy, globalizacja procesów gospodarczych i społecznych, rosnący udział handlu międzynarodowego, mobilność geograficzna i zawodowa, nowe techniki i technologie, a także wzrost oczekiwań pracodawców w zakresie poziomu wiedzy i umiejętności pracowników.

W procesie kształcenia zawodowego ważne jest integrowanie i korelowanie kształcenia ogólnego i zawodowego, w tym doskonalenie kompetencji kluczowych nabytych w procesie kształcenia ogólnego, z uwzględnieniem niższych etapów edukacyjnych. Odpowiedni poziom wiedzy ogólnej powiązanej z wiedzą zawodową przyczyni się do podniesienia poziomu umiejętności zawodowych absolwentów szkół kształcących w zawodach, a tym samym zapewni im możliwość sprostania wyzwaniom zmieniającego się rynku pracy².”

Wiedza i umiejętności oraz kompetencje personalne i społeczne, które uczący się nabywa w procesie kształcenia zawodowego, są opisane jako efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów.

W ramach kompetencji personalnych i społecznych (KPS) uczeń:

- 1) przestrzega zasad kultury i etyki;
- 2) jest kreatywny i konsekwentny w realizacji zadań;
- 3) potrafi planować działania i zarządzać czasem;
- 4) przewiduje skutki podejmowanych działań;

² Tamże.

- 5) ponosi odpowiedzialność za podejmowane działania;
- 6) jest otwarty na zmiany;
- 7) stosuje techniki radzenia sobie ze stresem;
- 8) aktualizuje wiedzę i doskonali umiejętności zawodowe;
- 9) przestrzega tajemnicy zawodowej;
- 10) negocjuje warunki porozumień;
- 11) jest komunikatywny;
- 12) stosuje metody i techniki rozwiązywania problemów;
- 13) współpracuje w zespole³

Nauczyciele i pracodawcy zwracają uwagę, że polscy uczniowie i uczennice mają problemy z zadaniami, w których wykazać się trzeba samodzielnością, formułowaniem wniosków i szukaniem nowych rozwiązań. W szczególnie trudnej sytuacji znajdują się absolwenci szkół zawodowych. Poszukiwanie przez nich pierwszej pracy jest kluczowe z punktu widzenia budowania ich życia zawodowego, może ukształtować stosunek do pracy i przyszłe zachowanie się na rynku. Aby ułatwić absolwentom wejście na rynek pracy i nie opóźniać rozpoczęcia startu w dorosłe życie oraz uzyskania niezależności i stabilności ekonomicznej, ważne staje się wprowadzenie do modułowych programów nauczania zawodu, także odrębnego modułu kształtowania kompetencji personalnych i społecznych.

Odbiorcami projektu są uczniowie szkół budowlanych uczący się w zawodach szczególnie wymagających kompetencji społecznych takich, jak np. umiejętności uczenia się i rozwiązywania problemów; dostrzegania zależności przyczynowo skutkowych; poszukiwania, dokonywania wyboru i wykorzystywania informacji z różnych źródeł; doskonalenia się i elastycznego reagowania na zmiany; komunikowania się; współpracy i porozumienia w grupie; organizowania pracy, projektowania i przyjmowania odpowiedzialności za jej wyniki.

Wypracowane w trakcie realizacji projektu scenariusze zajęć dla uczniów zawierają propozycję adaptacji metod nauczania i kształtowania kompetencji personalnych i społecznych. W zaproponowanych pięciu blokach tematycznych zamieszczono zadania i ćwiczenia mające na celu wzajemne uczenie się i wymianę doświadczeń, doskonalenie umiejętności i kompetencji takich jak: współpraca w grupie, komunikacja z innymi, gotowość do pomocy innym, szacunek do innych, odpowiedzialność za własne działania i działania innych, stawianie celów i podejmowanie decyzji,

³ Tamże.

pewność siebie, myślenie krytyczne i myślenie kreatywne, rozwiązywanie konfliktów i prowadzenie negocjacji, radzenie sobie z emocjami. Realizowane w trakcie zajęć zadania i ćwiczenia rozwijające kompetencje personalne i społeczne odnoszą się do sytuacji problemowych, charakteryzujących branżę budowlaną. Tak skonstruowane zadania problemowe są kluczowe z punktu widzenia budowania życia zawodowego przyszłych absolwentów szkoły budowlanej, odnalezienia się w różnych sytuacjach zawodowych rynku pracy oraz ukształtowania stosunku do pracy i radzenia sobie z problemami i trudnościami w sposób twórczy i kreatywny.

Każdy z pięciu bloków tematycznych zawiera cztery jednostki lekcyjne, czyli łącznie 20 godzin lekcyjnych, wraz z opisem celów operacyjnych, metod i form pracy oraz przebiegu lekcji. Wszystkie zajęcia prowadzone są w małych grupach z wykorzystaniem takich metod jak: dyskusja grupowa, wchodzenie w rolę, analizowanie i rozwiązywanie problemów z wykorzystaniem burzy mózgów, odgrywaniem ról, rozwiązywaniem zadań problemowych, map myśli, analizy SWOT oraz metod zaadaptowanych od partnera projektu takich jak metoda Marshmallow Challenge, metoda Walta Disneya, metoda AIDA oraz ankiet do samooceny własnych nabytych umiejętności. Integralną częścią szczegółowo opisanych scenariuszy zajęć są załączniki z opisem poszczególnych zadań problemowych realizowanych w trakcie zajęć z uczniami.

Blok pierwszy zatytułowano *Plan organizacji budowy*. Cele do zrealizowania odpowiadające kompetencjom personalnym i społecznym to:

- przestrzeganie zasad kultury i etyki;
- planowanie działań i zarządzanie czasem;
- przewidywanie skutków podejmowanych działań i ponoszenie odpowiedzialności;
- otwartość na zmiany;
- negocjowanie warunków porozumień;
- komunikatywnie się z innymi;
- rozwiązywanie problemów;
- współpraca w zespole.

Zadania i ćwiczenia poprzedzone są wypracowaniem i podpisaniem kontraktu pracy zespołowej, ustalonym wspólnie pomiędzy nauczycielem a uczniami i zaakceptowanym przez obie strony.

W trakcie realizacji zadań problemowych uczniowie mają możliwość rozpoznawania swojej roli w zespole i eksperymentowania z nią. Na potrzeby kształtowania umiejętności personalnych i społecznych zaadaptowano od strony partnera projektu innowacyjną metodę pracy zespołowej zwaną Marshmallow Challenge. Struktura zajęć, w trakcie których realizowane są zadania została podzielona na pięć faz: informacyjną, planowania zadań, podejmowania decyzji o wyborze osób do pełnienia określonych ról i wyłonieniu lidera, realizacji zadań, sprawdzaniu wykonania zadań. Wyboru takiej struktury dokonano zgodnie z propozycją partnera ponadnarodowego projektu. Po zakończeniu pracy uczniowie otrzymują do wypełnienia ankietę dotyczącą ich odczuć w czasie pracy w grupie zatytułowaną *Autorefleksja procesu roboczego* – zaadaptowaną również od partnera ponadnarodowego. Efekty kształcenia w tym obszarze ocenia się na podstawie informacji zwrotnych otrzymanych od nauczyciela i innych uczniów, a także własnej autorefleksji.

Blok drugi zatytułowany jest *Rozmowa o pracę*. Najważniejsze cele do zrealizowania w tym bloku, a odpowiadające kompetencjom personalnym i społecznym to:

- przestrzeganie zasad kultury i etyki;
- przewidywanie skutków podejmowanych działań;
- ponoszenie odpowiedzialności za podejmowane działania;
- otwartość na zmiany;
- komunikatywnie się z innymi;
- współpraca w zespole.

Zadania i ćwiczenia zaproponowane uczniom do rozwiązania poprzedzone są teoretycznym wprowadzeniem nauczyciela porządkującym wiedzę i pojęcia związane z realizowanymi treściami. Kształtowanie umiejętności personalnych i społecznych odbywa się podczas zajęć w oparciu o gry, dyskusje grupowe, burzę mózgów, analizę SWOT oraz arkusze do samooceny w obszarze komunikowania się z innymi. Uczniowie rozwiązują problemy typowe dla branży budowlanej. Jest to rozwiązanie zaadaptowane od partnera ponadnarodowego projektu i wprowadzone do realizacji przez stronę polską. Taka forma zajęć zapewnia uczniom możliwość rozwoju umiejętności swobodnego wyrażania własnych poglądów, wypracowania odpowiedniego poczucia własnej wartości w oparciu o informację zwrotną uzyskaną od innych, zrozumienia i akceptowania innych, doskonalenia umiejętności pracy w zespole oraz doświadczania satysfakcji płynących z bezpośredniej

komunikacji werbalnej. Podobnie jak w poprzednim bloku ocena efektów kształcenia dokonywana jest poprzez informację zwrotną uzyskaną od innych uczniów i nauczyciela.

Blok trzeci zatytułowany *Prowadzenie kampanii reklamowej*, poprzez zaproponowane do realizacji zadania pozwala kształtować takie kompetencje jak:

- przestrzeganie zasad kultury i etyki;
- kreatywność w realizacji zadań;
- otwartość na zmiany;
- przestrzeganie tajemnicy zawodowej;
- rozwiązywanie problemów;
- współpraca w zespole.

Wśród metod pracy zaadaptowanych od partnera ponadnarodowego projektu na uwagę zasługują dwie innowacyjne metody: metoda Walta Disneya oraz metoda AIDA. Obie metody w wersji oryginalnej wywodzą się z branży marketingowej. Metoda Walta Disneya to prosta metoda pozwalająca na tworzenie efektywnych, kreatywnych rozwiązań. Istotą tej metody jest przekształcenie najśmielszych nawet wyobrażeń w realny, możliwy do skonstruowania, innowacyjny produkt. Metoda AIDA to jedna z technik służących do prezentowania produktu lub usługi i przyciągania uwagi klientów. Opisuje etapy, przez jakie przechodzi klient w procesie zakupowym: od zwrócenia uwagi na dany produkt do dokonania zakupu. Wykorzystanie tych metod pozwoli na urozmaicenie zajęć, wprowadzi element nowości i może przyczynić się do wzrostu motywacji uczniów i pozwoli odnaleźć się w rzeczywistych sytuacjach na rynku pracy.

Blok czwarty: *Negocjacja umowy* zawiera zadania z problematyką zaczerpniętą bezpośrednio z realnych sytuacji występujących na rynku pracy. Cele do zrealizowania w tym bloku odpowiadają kompetencjom personalnym i społecznym takim jak:

- kreatywność i konsekwencja w realizacji zadań;
- przewidywanie skutków i ponoszenie odpowiedzialność za podejmowane działania;
- otwartość na zmiany;
- negocjowanie warunków porozumień;

- komunikacja z innymi;
- stosowanie metod i technik rozwiązywania problemów;
- współpraca w zespole.

Zadania problemowe zaproponowane uczniom do rozwiązania uzupełniane są teoretycznym wprowadzeniem nauczyciela porządkującym wiedzę i pojęcia związane ze sztuką prowadzenia negocjacji, rozwiązywaniem problemów i porozumiewaniem się z innymi w celu osiągnięcia postawionych sobie celów do realizacji. Kształtowanie kompetencji uczniów w tych obszarach, zwłaszcza poprzez stworzenie symulacji rzeczywistych sytuacji zawodowych jest niezmiernie istotne w związku z dynamicznymi zmianami zachodzącymi na rynku pracy i wymaganiami jakie stawia się przed przyszłymi absolwentami szkół zawodowych. Propozycja partnera projektu dotycząca projektowania zadań i ćwiczeń kształtujących kompetencje personalne i społeczne w oparciu o typowe problemy z obszaru wybranego zawodu jest niezwykle istotna. Ocena rozwiązania zadań i ćwiczeń problemowych oraz informacja zwrotna opisująca postawę ucznia daje odpowiedź czy zostały osiągnięte założone efekty kształcenia w zakresie kompetencji personalnych i społecznych.

Ostatni, piąty blok – *Konflikt na budowie i radzenie sobie ze stresem*, poprzez zaproponowane zadania i ćwiczenia do realizacji pozwala kształtować takie kompetencje jak:

- kreatywność i konsekwencja w realizacji zadań;
- przewidywanie skutków i branie odpowiedzialności za podejmowane działania;
- radzenie sobie ze stresem;
- komunikatywność;
- rozwiązywanie problemów;
- współpraca w zespole.

Aby osiągnąć cel kształcenia zawodowego jakim jest przygotowanie uczniów do życia w warunkach współczesnego świata, wykonywania pracy zawodowej i aktywnego funkcjonowania na zmieniającym się rynku pracy, potrzebna jest również umiejętność radzenia sobie ze stresem i sytuacjami, które mogą do niego doprowadzić. Podobnie jak w poprzednich blokach tematycznych ćwiczenia i zadania mają charakter sytuacji problemowych symulujących sytuacje rzeczywiste na rynku pracy. Efekty

kształcenia w tym obszarze oceniane są na podstawie informacji zwrotnych otrzymanych od nauczyciela i innych uczniów, a także własnej autorefleksji.

Wnioski:

1. Opracowane scenariusze zajęć rozwijających kompetencje personalne i społeczne dostosowano do celów i wymogów projektu.
2. W scenariuszach poszczególnych zajęć zaadaptowano rozwiązania strony niemieckiej w sposób płynny wplatając je w propozycje strony polskiej mające charakter rozwiązań innowacyjnych.
3. W scenariuszach zawarto ćwiczenia i zadania problemowe rozwijające wybrane umiejętności personalne i społeczne niezbędne w rozwoju zawodowym w wybranym obszarze zawodowym jakim jest budownictwo.

Rekomendacje:

1. Wdrażać zaproponowane przez stronę partnera ponadnarodowego projektu innowacyjne metody i ćwiczenia rozwijające kompetencje personalne i społeczne zastosowane w scenariuszach zajęć.
2. Realizować zajęcia rozwijające kompetencje personalne i społeczne zgodnie z przyjętymi w scenariuszach celami operacyjnymi.
3. Zwrócić uwagę na możliwość uelastycznienia scenariuszy zajęć ze względu na specyfikę grupy oraz jej ewentualne wcześniejsze doświadczenia.
4. Monitorować w trakcie bieżącej pracy z uczniami osiąganie przyjętych celów w kształtowaniu kompetencji personalnych i społecznych oraz modyfikować ćwiczenia i zadania w zależności od potrzeb uczestników zajęć.
5. Zadbać każdorazowo o informację zwrotną skierowaną do uczniów po zakończeniu poszczególnych ćwiczeń. Większość kompetencji, które są trenowane i zdobywane podczas ćwiczeń, w bardzo małym zakresie nadają się do oceniania. Trudno bowiem porównywać i oceniać kompetencje takie jak otwartość osób, kreatywność, radzenie sobie ze stresem, podejmowanie decyzji, itd. Kompetencje te mogą natomiast podlegać obserwacji.

6. Ważne jest, aby uczestnictwo ucznia w zajęciach znalazło odzwierciedlenie w wymierny sposób: może to być np. certyfikat ukończenia bloku zajęć w przypadku formy zajęć pozalekcyjnych.
7. Z uwagi na kluczową rolę, jaką odgrywa osoba prowadząca zajęcia z zakresu kompetencji personalnych i społecznych, zadbać o prawidłowy sposób doboru tych osób. Przy wyborze nauczycieli do realizacji tego typu zajęć, należy przede wszystkim wybierać osoby, które same takie kompetencje posiadają, a szczególną uwagę należy zwracać tu na otwartość i pewność siebie.
8. Realizacja zajęć z kształtowania kompetencji personalnych i społecznych w znaczącym stopniu wpływa również na nauczycieli wzbogacając ich kompetencje o charakterze psychologicznym, które są niezbędne w pracy z uczniami i pozwalają budować pozytywne relacje.

Prognozuje się, że zastosowanie powyższych rekomendacji korzystnie wpłynie na kształtowanie i doskonalenie kompetencji personalnych i społecznych u uczniów: pobudzenie ich kreatywności, samodzielności i odpowiedzialności oraz umiejętności współpracy poprzez zastosowanie innowacyjnych metod i narzędzi będących dobrym sposobem przekazywania, uzupełniania i utrwalania wiedzy teoretycznej oraz kształtowania i doskonalenia kompetencji personalnych i społecznych. Dzięki wykorzystaniu zaadaptowanych w projekcie narzędzi do oceny nabytych kompetencji zwiększy się także świadomość uczniów w zakresie ich słabych i mocnych stron w obszarze kompetencji personalnych i społecznych, niezbędnych na rynku pracy. Zajęcia kształtujące kompetencje personalne i społeczne w dotychczasowej formule kształcenia zawodowego nie są nauczane w sposób zintegrowany / blokowy. Różne przedmioty zawierają elementy kształtowania kompetencji, ale są one budowane przy okazji nabywania innych umiejętności. Zaproponowane podejście do kształtowania kompetencji personalnych i społecznych przyniesie zdecydowanie lepsze efekty niż „rozproszone” podejście, z jakim mamy do czynienia obecnie.

3. Rekomendacja do wdrażania innowacyjnego rozwiązania metodycznego w zakresie rozwijania umiejętności uczniów szkół budowlanych w obszarze języka angielskiego ukierunkowanego zawodowo – propozycje adaptacji metod nauczania

Opracowany w wyniku realizacji projektu materiał edukacyjny zawiera propozycję adaptacji metod nauczania języka angielskiego ukierunkowanego zawodowo, stosowanych przez partnera ponadnarodowego. Transfer proponowanych rozwiązań uwzględnia polskie uwarunkowania

formalno-prawne, w tym Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach, Dz. U. Poz. 860, a także integrację z treściami związanymi z Kompetencjami personalnymi i społecznymi (KPS), obecnie tak istotnymi w polskiej edukacji. Niektóre z tych umiejętności, np. negocjowanie, komunikatywność czy współpraca w zespole, łatwiej jest uwypuklić na lekcji języka obcego nowożytnego – również ukierunkowanego zawodowo. Inne, jak aktualizacja wiedzy i doskonalenie umiejętności zawodowych lub planowanie działań i zarządzanie czasem, wymagają większego odniesienia do sposobów nauczania samego zawodu. Takiej głębszej korelacji sprzyjają prezentowane w opracowaniu rozwiązania.

Efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów dla języka obcego ukierunkowanego zawodowo (JOZ) określają, iż uczeń:

- 1) posługuje się zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych) umożliwiającą realizację zadań zawodowych;
- 2) interpretuje wypowiedzi dotyczące wykonywania typowych czynności zawodowych artykułowane powoli i wyraźnie, w standardowej odmianie języka;
- 3) analizuje i interpretuje krótkie teksty pisemne dotyczące wykonywania typowych czynności zawodowych;
- 4) formułuje krótkie i zrozumiałe wypowiedzi oraz teksty pisemne umożliwiające komunikowanie się w środowisku pracy;
- 5) korzysta z obcojęzycznych źródeł informacji⁴.

Podczas zajęć języka obcego ukierunkowanego zawodowo, możliwe jest rozwijanie zdecydowanej większości kompetencji personalnych i społecznych, jednocześnie wspierając motywację do nauki języka, a także kształtowanie samooceny ucznia w odniesieniu do nabywanych kompetencji językowych.

Podstawa programowa kształcenia w zawodach odnosi obszar budowlany do następujących zawodów:

- a) operator maszyn i urządzeń do robót ziemnych i drogowych, technik budowy dróg,
- b) blacharz izolacji przemysłowych, monter izolacji przemysłowych,

⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach, Dz. U. Poz. 860

- c) kominiarz, monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie, monter izolacji budowlanych, dekarz, cieśla, betoniarz-zbrojarz, kamieniarz, zdun, murarz-tylnik, monter konstrukcji budowlanych, technik renowacji elementów architektury, technik budownictwa, technik dróg kolejowych i obiektów inżynierskich, monter systemów rurociągowych, monter nawierzchni kolejowej, technik budowy dróg, technik robót wykończeniowych w budownictwie,
- d) kominiarz, zdun,
- e) monter sieci i instalacji sanitarnych, technik inżynierii sanitarnej, technik gazownictwa,
- f) monter budownictwa wodnego, technik budownictwa wodnego,
- g) technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej, technik energetyk,
- h) technik renowacji elementów architektury,
- i) technik dróg kolejowych i obiektów inżynierskich,
- j) technik budowy dróg,
- k) technik budownictwa,
- l) technik geodeta,
- m) technik chłodnictwa i klimatyzacji,
- n) technik robót wykończeniowych w budownictwie⁵.

W praktyce w klasie mogą znaleźć się uczniowie kształcący się w różnych zawodach w obrębie danego obszaru, co może sprzyjać pracy projektowej oraz pracy metodą *Task-Based Language Learning* oznaczającej naukę języka obcego poprzez wykonywanie zadań, np. związanych z przyszłą pracą zawodową.

Proponowany materiał zawiera scenariusze zajęć wraz z arkuszami samooceny uczniów oraz testami diagnozującymi przyrost wiedzy i umiejętności, obejmujące 20 godzin dydaktycznych. Trzy z prezentowanych scenariuszy uwzględniają zaadaptowaną od partnera ponadnarodowego koncepcję nauczania blokowego. Prezentowany materiał edukacyjny zawiera cele operacyjne, opis form i metod pracy wraz z komentarzem metodycznym, a także propozycje przebiegu zajęć wraz z ćwiczeniami i kartami pracy. Zawarte w scenariuszach cele uwzględniają rozwój kompetencji personalnych i społecznych oraz adaptację koncepcji dydaktycznych proponowanych przez partnera ponadnarodowego, tj. nauczanie blokowe (rozumiane jako rozwiązanie organizacyjne – połączenie kilku jednostek lekcyjnych w jeden dłuższy blok), *Task-Based Language Learning* czy metody *Think-Pair-Share* oraz *Gallery walk*.

⁵ Tamże.

Jednym ze specyficznych rozwiązań prezentowanych przez partnera ponadnarodowego jest brak dzwonek sygnalizujących początek i koniec lekcji. Dzięki temu łatwiej przychodzi połączenie kilku jednostek lekcyjnych w jeden dłuższy blok. Rozwiązanie to sprzyja pracy metodą *Task-Based Language Learning* (TBLT). Metoda ta, w odróżnieniu od tradycyjnego modelu PPP (presentation, practice, production) składa się z następujących etapów:

- Pre-task activity – wprowadzenie do tematu i zadania, przypomnienie/ wprowadzenie niezbędnych do wykonaniu głównego zadania wyrażen i zwrotów;
- Task cycle: Task -> Planning -> Report – wykonanie zadania w parach lub małych grupach poprzez zaplanowanie, przygotowanie i przedstawienie na forum całej klasy pisemnego bądź ustnego raportu;
- Language Focus and Feedback – praca nad językiem; wyjaśnianie problemów, które uczniowie napotkali w trakcie pracy.

Ten sposób pracy silnie motywuje uczniów, którzy nie koncentrują się na poprawności językowej a na wykonaniu zadania. W rezultacie potrzeba stworzenia komunikatywnego przekazu staje się ważniejsza niż, niejednokrotnie demotywująca, aczkolwiek często obecna, blokada językowa. TBLT sprawdza się wyjątkowo dobrze na zajęciach nawiązujących do sytuacji z życia wziętych, np. w kontekście zawodowym. Korzystnym rozwiązaniem jest łączenie poszczególnych jednostek lekcyjnych w moduły (bloki), o czym nadmieniono powyżej.

I tak, celem zajęć zaprezentowanym przez partnera ponadnarodowego było nabycie umiejętności przeprowadzenia rozmowy telefonicznej z klientem. W pierwszej fazie zajęć (pre-task) uczniowie tworzą listę sytuacji wymagających przeprowadzenia rozmowy telefonicznej w języku angielskim, a następnie powtarzają lub zostają zapoznani ze zwrotami, których używa się w rozmowie telefonicznej z klientem. Druga faza (task cycle) wykonywana jest w parach lub niewielkich grupach. Rozpoczyna się od wybrania jednej z sytuacji, do której przygotowane zostaną karty pracy dla osób odgrywających rozmowę telefoniczną, a następnie przeprowadzenie symulacji rozmów. Ta faza kończy się prezentacją rozmów. W fazie trzeciej (language focus and feedback) następuje informacja zwrotna od uczniów i nauczyciela.

Partner ponadnarodowy przedstawił również rozwiązanie używane do powtórki słownictwa. Jest to swoiste połączenie mapy mentalnej oraz metody *Think-Pair-Share* (z ang.: Pomyśl-Współpracuj w parze-Podziel się). W fazie pierwszej uczniowie indywidualnie przypominają sobie słownictwo z wybranego zakresu. Następnie tworzą pary i porównują swoje listy słów/ zwrotów po to, by

wspólnie wypracować mapę pracy. Metoda ta również znalazła zastosowanie w wypracowanym materiale metodycznym.

Kolejną, zaadaptowaną metodą pracy jest *Gallery walk* (z ang. spacer po galerii). Ta metoda aktywizująca sprzyja przełożeniu znanej uczniom teorii na praktykę oraz interakcji, a zarazem rozwija krytyczne myślenie. Jej wynikiem jest swoista synergia, gdyż każdy uczeń staje się odpowiedzialny za wynik wspólnej pracy, jednocześnie otrzymując pomoc od innych członków grupy. W toku lekcji uczniowie pracują przemieszczając się między stacjami dydaktycznymi, by znaleźć rozwiązanie problemu. W końcowej fazie każda z grup prezentuje wyniki swej pracy, by wspólnie je przedyskutować i skorygować ewentualne błędy.

Innym obserwowanym założeniem metodycznym jest tzw. planowanie z przyszłości (*backwards planning*) polegające na wybraniu jednego celu ogólnego (efektu końcowego) dla kilku następujących po sobie jednostek lekcyjnych, z których każda posiada własny, mniej rozległy cel szczegółowy. Zrealizowanie celów wszystkich jednostek lekcyjnych jednocześnie oznaczać będzie wieloaspektową realizację celu ogólnego. W ten sposób jedno duże zadanie zostaje podzielone na podzadania, co może sprzyjać rozwijaniu poszczególnych umiejętności zgodnych z podstawą programową. Ten sposób pracy jest również swoistą praktyką zawodową – przejściem przez kolejne fazy pracy potrzebne do osiągnięcia celu końcowego. Zakładając, iż celem ogólnym (efektem końcowym) jest opracowanie planu garażu dla angielskojęzycznego klienta planującego przeprowadzenie się do Polski, poszczególne lekcje (i zadania w ramach lekcji) będą koncentrować się na: a) poczynieniu wstępnych założeń na podstawie wiadomości e-mail w języku angielskim oraz sporządzeniu listy pytań związanych z brakującymi informacjami nt. zlecenia (*analizuje i interpretuje krótkie teksty pisemne dotyczące wykonywania typowych czynności zawodowych*), b) przygotowaniu i przeprowadzeniu rozmowy telefonicznej w celu uzyskania odpowiedzi na pytania umożliwiające doprecyzowanie założeń wstępnych, a następnie naniesieniu niezbędnych zmian do wypracowanej wstępnej koncepcji (*interpretuje wypowiedzi dotyczące wykonywania typowych czynności zawodowych artykułowane powoli i wyraźnie, w standardowej odmianie języka*), c) opracowaniu szkicu garażu oraz legendy w języku angielskim (*korzysta z obcojęzycznych źródeł informacji*), d) opracowaniu wiadomości e-mail do klienta przedstawiającego szkic garażu, legendę w języku angielskim wraz z opisem dotychczas napotkanego problemu (*formułuje krótkie i zrozumiałe wypowiedzi oraz teksty pisemne umożliwiające komunikowanie się w środowisku pracy*). Poszczególne fazy pracy (jednostki lekcyjne) zależeć będą od analizy potrzeb konkretnego zespołu klasowego (*posługuje się zasobem środków językowych umożliwiających realizację zadań zawodowych*). Oprócz wymienionych umiejętności w zakresie JOZ rozwijane będą również

poszczególne kompetencje personalne i społeczne wymienione w podstawie programowej. Najbardziej oczywiste wydają się: kreatywność i konsekwencja w realizacji zadań, planowanie działania, przewidywanie skutków działań, komunikatywność, współpraca w zespole, ale odpowiedni dobór zadań oraz form i metod pracy pozwoli rozwijać również pozostałe kompetencje personalne i społeczne.

Wnioski:

1. W scenariuszach poszczególnych zajęć zaadaptowano rozwiązania strony niemieckiej w sposób płynny wplatając je w propozycje strony polskiej.
2. W scenariuszach zawarto ćwiczenia rozwijające wybrane umiejętności językowe oraz kompetencje personalne i społeczne niezbędne w rozwoju zawodowym w wybranym obszarze zawodowym jakim jest budownictwo.
3. Zaprezentowany materiał edukacyjny wspomaga wdrażanie do samooceny oraz przejmowanie odpowiedzialności za proces nauczania - uczenia się.
4. Zaakcentowano interakcję i metody aktywizujące, co koreluje z aktualnie obowiązującymi w Polsce trendami edukacyjnymi i zaleceniami.

Rekomendacje:

1. Wdrażać zaproponowane przez partnera ponadnarodowego metody i ćwiczenia zaadoptowane przez stronę polską w zaprojektowanych scenariuszach zajęć dla uczniów.
2. Umożliwić prowadzenie zajęć uwzględniając nauczanie blokowe, pracę metodą planowanie z przyszłości (*backwards planning*) oraz metodą projektu, przy jednoczesnym uwzględnieniu realizacji ćwiczeń odpowiadających zadaniom zleconym przez pracodawcę.
3. Nawiązać współpracę z nauczycielami przedmiotów zawodowych i pracodawcami i/ lub opiekunami praktyk w celu skorelowania treści poszczególnych zadań i projektów z przyszłą pracą zawodową uczniów.
4. Stwarzać możliwość pracy w parach i grupach w celu przeprowadzenia symulacji wykonywanych zadań w miejscu pracy.
5. Monitorować w trakcie bieżącej pracy z uczniami osiąganie przyjętych celów oraz modyfikować ćwiczenia i zadania w zależności od potrzeb uczestników zajęć.
6. Wdrażać do samooceny.
7. Zadbąć o informację zwrotną skierowaną do uczniów po zakończeniu zajęć.

Prognozuje się, że zastosowanie powyższych rekomendacji korzystnie wpłynie na rozwinięcie poszczególnych sprawności językowych oraz przyrost wiedzy z zakresu środków językowych

umożliwiających realizację zadań zawodowych, przy jednoczesnym wdrożeniu uczniów do korzystania z obcojęzycznych źródeł informacji. Zwiększy się również samoocena uczniów, co sprzyjać będzie zwiększeniu motywacji do nauki i niwelowaniu bariery językowej. Zaadaptowanie metod i form pracy partnera ponadnarodowego sprzyjać będzie dłuższej koncentracji na zadaniach, przez co zwiększy się ekspozycja na język ukierunkowany zawodowo.

4. Instrukcja wdrażania innowacyjnego rozwiązania metodycznego w zakresie kompetencji personalnych i społecznych oraz języka angielskiego ukierunkowanego zawodowo uczniów szkół budowlanych

Uzasadnienie działań:

Adaptacja rozwiązania, które ukierunkowane jest na doskonalenie kompetencji personalnych i społecznych (KPS) oraz umiejętności językowych w zakresie języka obcego ukierunkowanego zawodowo (JOZ), zgodna jest z założeniami modernizacji kształcenia zawodowego w Polsce.

Uczniowie biorący udział w zajęciach, zachęceni będą do aktywnej pracy poprzez wykonywanie zadań i ćwiczeń odwołujących się do praktycznych umiejętności zawodowych i wzbogaconych o nowe rozwiązania zaadaptowane od partnera ponadnarodowego projektu. Wsparcie uczniów nie tylko w zakresie rozwijania praktycznych umiejętności zawodowych, ale również w zakresie rozwijania kompetencji personalnych i społecznych oraz doskonalenia umiejętności posługiwania się językiem obcym ukierunkowanym zawodowo, zwiększy ich wiarę we własne możliwości i tym samym zwiększy szanse na zatrudnienie i funkcjonowanie w realiach krajowego i europejskiego rynku pracy. Brak wiary we własne możliwości zaistnienia na rynku pracy stanowi barierę, która powoduje pogłębiającą się niechęć do nauki i brak postępów.

Wdrożenie zaadaptowanych od partnera ponadnarodowego innowacyjnych rozwiązań metodycznych:

Proces wdrożenia rozwiązania jest dostosowany do warunków szkolnych i zajęć przewidzianych podstawą programową kształcenia w zawodach, które realizowane są według autonomicznych rozwiązań w danej szkole i według terminarza ujętego w Szkolnym Planie Nauczania.

Rozwijanie i doskonalenie kompetencji personalnych i społecznych oraz umiejętności w zakresie języka angielskiego ukierunkowanego zawodowo odbywać się będzie w systemie blokowym w wymiarze 20 godzin.

Prezentacja przebiegu wdrażania zaadaptowanego rozwiązania metodycznego w Zespole Szkół Budowlanych nr 1 w Krakowie – partnera projektu:

1. Zapoznanie się przez Radę Pedagogiczną z *Pakiem materiałów edukacyjnych*.
2. Prezentacja Radzie Pedagogicznej wypracowanego rozwiązania metodycznego przez ekspertów adaptujących transferowane od partnera ponadnarodowego rozwiązanie.
3. Podjęcie, uchwałą Rady Pedagogicznej, decyzji o wdrożeniu zaadaptowanego rozwiązania metodycznego jako innowacji oraz określenie grupy uczniów, którzy zostaną objęci wdrożeniem rozwiązania.
4. Wprowadzenie wypracowanego rozwiązania metodycznego do praktyki szkolnej zgodnie ze specyfiką kształcenia zawodowego i realizacją wszystkich efektów kształcenia ujętych w podstawie programowej kształcenia w zawodach.
5. Realizacja zajęć zgodnie ze scenariuszami zajęć zawartymi w *Pakiecie materiałów edukacyjnych*, przez nauczycieli posiadających kwalifikacje wymagane przepisami prawa oświatowego.
6. Przeprowadzenie oceny nabycia kompetencji przez uczniów uczestniczących w realizacji zadań – badanie na wejściu i na wyjściu, opracowanie wyników.

Prezentacja propozycji przebiegu wdrożenia zaadaptowanego rozwiązania metodycznego w szkołach budowlanych w Polsce:

1. Przekazanie przez dyrektora szkoły nauczycielom przedmiotów zawodowych informacji o *Pakiecie materiałów edukacyjnych* zawierających rozwiązania metodyczne z zakresu rozwijania kompetencji personalnych i społecznych oraz umiejętności w obszarze języka angielskiego ukierunkowanego zawodowo.
2. Zaleca się stosowanie materiału zawartego w *Pakiecie* w ramach zajęć z kształcenia kompetencji personalnych i społecznych oraz języka obcego zawodowego wynikających z podstawy programowej dla 4-letniego i 5-letniego technikum, a także w ramach zajęć pozalekcyjnych. W przypadku zajęć pozalekcyjnych, zaleca się wdrożenie materiału zawartego w *Pakiecie* jako innowacji pedagogicznej.
3. *Pakiet materiałów edukacyjnych* może być również stosowany w ramach zajęć pozalekcyjnych w branżowych szkołach I stopnia i w branżowych szkołach II stopnia, przy czym w przypadku

branżowych szkół I stopnia zaleca się modyfikację lub stosowanie części *Pakietu materiałów edukacyjnych* tak, by uwzględnić poziom językowy wymagany od uczniów tego typu szkoły.

4. W przypadku stosowania *Pakietu materiałów edukacyjnych* w ramach zajęć pozalekcyjnych, Rada Pedagogiczna podejmuje uchwałę o jego wykorzystaniu jako innowacji pedagogicznej oraz określa grupy uczniów, którzy będą uczestniczyć w zajęciach.

5. W przypadku zajęć obowiązkowych z kształcenia kompetencji personalnych i społecznych oraz języka obcego zawodowego wynikających z podstawy programowej następuje wprowadzenie *Pakietu materiałów edukacyjnych* (bądź jego części) do praktyki szkolnej zgodnie ze specyfiką kształcenia zawodowego i osiąganiem wszystkich efektów kształcenia ujętych w podstawie programowej kształcenia w zawodach.

6. Zajęcia realizowane zgodnie ze scenariuszami zawartymi w *Pakiecie materiałów edukacyjnych* są prowadzone przez nauczycieli posiadających kwalifikacje wymagane przepisami prawa oświatowego.

7. Przeprowadzenie oceny nabycia kompetencji przez uczniów uczestniczących w realizacji zadań odbywa się głównie na podstawie informacji zwrotnej uczestników i nauczycieli uczących, jak również przy pomocy kart samooceny oraz testów.

Spodziewane efekty wdrożenia rozwiązania metodycznego:

Realizacja zajęć w systemie blokowym sprzyjać będzie współpracy nauczycieli przedmiotów zawodowych i języka angielskiego, co przełoży się na korelację treści przedmiotowych, doskonalenie warsztatu pracy nauczycieli oraz wzrost atrakcyjności procesu nauczania.

Współpraca wielu podmiotów, tj. nauczycieli przedmiotów budowlanych, nauczycieli języka angielskiego ukierunkowanego zawodowo, kadry kierowniczej szkół budowlanych, pracodawców branży budowlanej, wymagająca ciągłej wymiany doświadczeń, prowadzić będzie do realizacji spójnej koncepcji nauczania, wzbogaconej o doświadczenia poszczególnych podmiotów, zapewniając dodatkowo efekt synergii.

Nauczyciele i uczniowie bezpośrednio zaangażowani w działania będą mieć okazję do rozwoju osobistego i zawodowego.

Pracodawcy będą doskonalić swój warsztat pracy, nabędą szereg nowych doświadczeń przez włączenie się w działania podnoszące efektywność kształcenia zawodowego.